

- rzystwa Przyrodników im. Kopernika (przewodniczący 1904–1905), Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (1913), Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie (czł. honorowy 1910), przewodniczący (1915–1917) Komisji Fizjograficznej AU, przewodniczący Uniwersytetu Ludowego im. Mickiewicza (1912).
11. Wyróżnienia i odznaczenia – Nagroda AU za pracę „Flory kopalne Polski” (1893); Krzyż Komandorski Orderu Polonia Restituta (1936, pośmiertnie).
 12. Inne informacje – należy do legendarnych postaci w historii polskiej biologii, do czego przyczynił się Władysław Szafer, autor licznych wspomnień o swym mistrzu. Biorąc pod uwagę wszechstronność zainteresowań naukowych i efektywność pracy należał według K. Goebela (1917) do fenomenów w skali światowej. Istnieje co najmniej 46 nazw roślin utworzonych dla uczczenia pamięci Raciborskiego, np. rodzaje: *Raciborskia* (śluzowce), *Raciborskiella* (porosty) oraz wiele gatunków np. *Ustilago raciborskiana* (grzyby). Eponimy zestawione przez Z. Mirka [w:] Kornaś J. (red.) (1986): Marian Raciborski – studia nad życiem i działalnością naukową [...], s. 46–47.
 13. Wykaz ważniejszych źródeł – Kornaś J. (red.) (1986): Marian Raciborski – studia nad życiem i działalnością naukową. Uniwersytet Jagielloński – *Varia* 210, ss. 160; Szafer W. 1935: Twórczość naukowa Mariana Raciborskiego. Jej źródła i drogi rozwoju. *Nauka Pol.* 20: 27–48; Szafer W. 1948: Marian Raciborski. Obraz życia, twórczości naukowej i pracy społecznej. Warszawa „Wiedza”, ss. 87. Działalność Raciborskiego na Jawie przedstawił w literackiej formie B. Mrówczyński w powieści dla młodzieży pt. „Dutur z rajskiego ogrodu”. Warszawa, Nasza Księgarnia, wyd. 1–1958, ss. 279, wyd. 2–1985, ss. 255. Bibliografię prac o M. Raciborskim zebrała J. Oleśzakowa [w:] Kornaś J. (red.) (1986): Marian Raciborski – studia nad życiem i działalnością naukową. Uniwersytet Jagielloński – *Varia* 210: 157–160.
 14. Materiały ikonograficzne – 3 oryginalne fotografie M. Raciborskiego (1. W stroju tropikalnym, zob. s. 77, 2. Portret z profilu, zob. s. 124, 3. Portret en face) znajdują się w Muzeum Botanicznym i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej – Ogród Botaniczny UJ. Ponadto istnieją 4 portrety: 1. P. Stachiewicz, czerwonony pastel (Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN), 2. J. Bą-

kowski, olej (Biblioteka Instytutu Botaniki UJ i PAN), 3. J. J. Grosse, 1917, węgiel (Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN), 4. Autor nieznan, ołówki (Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej – Ogród Botaniczny UJ), 5. K. Roman, olej (na podstawie fotografii), 1983 (Tatrzańska Stacja Terenowa ZO-PiZN PAN w Zakopanem). Portrety Raciborskiego opublikowane przez Z. Mirka [w:] Kornaś J. (red.) (1986): Marian Raciborski – studia nad życiem i działalnością naukową [...], s. 49–56. Popiersie M. Raciborskiego w Ogrodzie Botanicznym UJ, odsłonięte w 1949 r., na podstawie projektu T. Błotnickiego.

Alicja ZEMANEK

OGRODY BOTANICZNE I ARBORETA BOTANICAL GARDENS AND ARBORETA

DZIAŁALNOŚĆ MIKOLOGICZNA NARODOWEGO BELGIJSKIEGO OGRODU BOTANICZNEGO W MEISE

The mycological activity of National Botanic Garden of Belgium in Meise

Ogród Botaniczny w Meise pod Brukselą (Jardin Botanique National de Belgique) powstał oficjalnie w 1967 roku. W skład jego zbiorów weszła wcześniejsza kolekcja dawnego Ogrodu Botanicznego utworzonego w centrum Brukseli przez Królewskie Belgijskie Towarzystwo Ogrodnicze (Société Royale d'Horticulture de Belgique) jeszcze w XIX wieku. Obecnie teren Ogrodu Botanicznego w Meise obejmuje 93 ha. Poza funkcjami jakie spełniają wszystkie ogrody botaniczne jest on aktywnie działającą placówką naukową, która zatrudnia na stałe 20 naukowców oraz współpracuje z 12 pracownikami naukowymi z zewnątrz (doktoranci, naukowcy kontraktowi i inni). Ogród posiada bogate zielniki roślin naczyniowych (1 670 000 okazów), glonów (40 000 okazów), porostów (38 000 okazów), grzybów (145 000 okazów) i mszaków (175 000 okazów). Ma również imponującą bibliotekę zawierającą obecnie około 70 000 książek i 3 500 periodyków o tematyce botanicznej.

Działalność mikologiczna Ogrodu od początków jego istnienia rozwijała się bardzo intensywnie. Aktu-

alnie prowadzone są tu prace nad różnymi grupami grzybów zarówno z terenu Europy jak i Afryki.

BADANIA GRZYBÓW W EUROPIE

W drugiej połowie ubiegłego wieku pracownicy Ogródu i jego współpracownicy zainteresowali się mikoflorą Belgii. E. Bommer (1832–1910) [12] i E. Rousseau (1845–1926) [1] zgromadziły bogaty materiał zielnikowy grzybów Belgii i opublikowały kilka katalogów florystycznych. Mimo to pierwszym oficjalnym mikologiem Ogródu Botanicznego był Elie Marchal (1839–1923). Od 1882 r. poświęcił część swych badań mikologii, zwłaszcza koprofilnym *Ascomycetes*, których liczne gatunki opisał [7]. Grzybami zajmował się także Emile de Wildeman (1866–1947), który zredagował część dotyczącą roślin zarodnikowych w pracy *Wstęp do flory Belgii (Prodrome de la flore de Belgique)* [3, 4]. W pierwszej połowie naszego wieku M. Beeli opublikował kilka prac i liczne notatki na temat mikoflory Belgii. W latach 1960. R. L. Steyaert zredagował kilka artykułów poświęconych rodzajowi *Ganoderma* we florze Europy.

BADANIA GRZYBÓW W AFRYCE

Ogród Botaniczny w Meise prowadził i nadal kontynuuje badania w Afryce, zwłaszcza dawnym Kongo belgijskim. Zielnik Ogródu posiada prawdopodobnie najbogatszą na świecie kolekcję roślin z Afryki centralnej.

Pierwsze prace mikologiczne dotyczące grzybów afrykańskich opublikowane przez Ogród zostały napisane przez E. De Wildemana i Th. Duranda, dyrektorów dawnego Ogródu Botanicznego w Brukseli [2, 4, 5, 6]. Zbiory tych grzybów oznaczane były w znacznym stopniu przez J. Bresadola, P. Hennings, P. A. Saccardo, P. Sydow i C. Torrend. Uwzględniono w nich materiał obejmujący ponad 450 taksonów, w tym prawie 400 nowych dla nauki. Pierwszym mikologiem pracującym systematycznie nad kolekcjami grzybów afrykańskich w Ogródku był Maurice Beeli (1879–1957). Współpracował on z Ogrodem ponad 30 lat [9]. Mimo, że nie był nigdy w Afryce przyczynił się w dużym stopniu do rozwoju badań mikoflory tego kontynentu. Gossens-Fontana (1889–1957) zebrala dla Ogródu Botanicznego w 1919 r. liczne gatunki afrykańskie. Dołączone do nich notatki i akwarele (ponad 900) przez nią wykonane stanowią znakomite źródło do poznania grzybów afrykańskich, zwłaszcza makroskopowych. W tej epoce mikologia afry-

kańska koncentrowała się wokół pasożytniczych grzybów roślin [8].

Od 1920 do 1940 roku M. Beeli opublikował prawie 30 prac na temat grzybów afrykańskich przechowywanych w Ogródku Botanicznym. Wysiłki M. Beeli aby nadać tej kolekcji właściwy walor doprowadziły do powstania pracy *Flora ikonograficzna grzybów Kongo (Flore iconographique des champignons du Congo)*, której 17 tomów zostało opublikowane w latach 1935–1970. Praca ta jest kontynuowana we *Ilustrowanej florze grzybów Afryki centralnej (Flore illustrée des champignons d'Afrique centrale)*, której 17 tom jest w trakcie publikacji. Zawiera ona klucze do oznaczania, opisy i kolorowe rysunki różnych grup grzybów (*Myxomycetes, Ascomycetes, Basidiomycetes*). Przy pisaniu tej pracy brało udział kilku mikologów belgijskich (P. Heinemann, M. Beeli, B. Buyck, J. Rammeloo, D. Thoen). Wśród nich przewodnią rolę odgrywał profesor Heinemann.

Bogaty materiał zielnikowy pozostawił w Ogródku R. L. Steyaert (1905–1978), który spędził wiele czasu w Afryce studiując pasożytnicze rodzaje *Pestalotia, Monochaetia* i *Ganoderma*.

Studia nad grzybami Afryki trwają nadal w Ogródku Botanicznym w Meise. Są one prowadzone przez pracowników Ogródu (J. Rammeloo, J. Schreurs, J. Degreef). Dobrze rozwinięta jest współpraca z naukowcami spoza Ogródu, belgijskimi i zagranicznymi, pracującymi nad mikoflorą Afryki tropikalnej (np. B. Buyck: *Russula*, M. Verbeke: *Lactarius*, V. Antonin: *Marasmius* i pokrewne rodzaje) [8].

Ilustrowaną florę grzybów Afryki centralnej kontynuują dwie prace, które niedawno się ukazały. Są to syntezy bibliograficzne grzybów afrykańskich [11, 13]. Syntetyczna prezentacja prac realizowanych w Ogródku Botanicznym na temat grzybów Afryki została opublikowana przez Rammeloo (1994). Zawiera ona informacje na temat mikologów studiujących te grzyby oraz bibliografię prawie 200 prac.

ZIELNIK GRZYBÓW

Zielnik grzybów Ogródu Botanicznego w Meise jest bogaty i zawiera obecnie około 145 000 okazów (A. Fraiture, informacja ustna). Jest on podzielony na 3 części:

- zielnik europejski gromadzący grzyby z terenu Europy i Afryki północnej (ponad 100 000 okazów)
- zielnik afrykański zawierający grzyby zebrane na południu Sahary (około 26 000 okazów)

– zielnik ogólny zawierający eksykaty zbiorów z różnych regionów świata (15 000 okazów).

Od 1989 roku dane z zielnika mikologicznego są wprowadzane do informatycznego banku danych.

Zielnik mikologiczny zawiera także zbiór akwareli grzybów, wykonanych przez artystów – mikologów oraz kolekcję około 6000 przezroczyc na temat grzybów.

BIBLIOTEKA MIKOLOGICZNA

Biblioteka Ogrodu Botanicznego posiada prawie 2000 książek mikologicznych, wśród których są oryginały dzieł takich autorów jak, np: Ch. D. Badham, J. B. Barla, M. J. Berkeley, E. Boudier, J. Bresadola, J. B.F. Bulliard, E. M. Fries, P. Kummer, E. Lambotte, N. Patouillard, C. H. Person i wielu innych.

Biblioteka dysponuje też kolekcją 100 periodyków typowo mikologicznych, jak również czasopismami sporadycznie publikującymi artykuły mikologiczne.

PRACOWNIA MIKOLOGII

Pracownia Mikologii Ogrodu Botanicznego w Meise prowadzi ożywioną działalność naukową. Kieruje nią Joan Rammeloo będący od 1992 r. dyrektorem Ogrodu Botanicznego. Nadal zajmuje się czynnie mikologią. Przedmiotem jego badań są śluzowce (*Myxomycetes*), afrykańskie grzyby z rodziny *Boletales* oraz grzyby atakujące drewno w budynkach.

Odpowiedzialny za pracownię jest André Fraiture. Aktualnie zajmuje się on socjologią i chorologią grzybów Europy oraz systematyką niektórych rodzajów, np. *Amanita*, *Lactarius*, jak również oznaczaniem grzybów atakujących drewno w budynkach.

Alain Drège jest odpowiedzialny za sprawy techniczne związane z zielnikiem grzybów. Rozwija on program informatyczny banku danych dotyczących wszystkich informacji na temat okazów zielnikowych. Pomaga mu w tym jego asystent Lieve Lanin.

Z Pracownią współpracują naukowcy z zewnątrz. Przez wiele lat nieżyjący już profesor Paul Heinemann współpracował z Ogrodem, zajmując się głównie studiami nad rodzajem *Agaricus* w skali światowej oraz rodziną *Boletaceae* z Afryki. Obecnie z Ogrodem współpracuje André de Kresel, wykonujący doktorat na temat ekologii różnych gatunków z rzędu *Laboulbeniales* i pracujący nad inwentaryzacją grzybów regionu Brukseli, oraz Ruben Walleyn, zajmujący się zbieraniem literatury dotyczącej grzybów Afryki i badaniami niektórych grup grzybów europejskich (np. *Lactarius*).

Pracownia Mikologii poza pracami badawczymi prowadzi działalność doradczą dla ludności. Zajmuje się oznaczaniem grzybów rozwijających się w budynkach. Współpracuje też z Centrum Zatruc w Brukseli, udzielając konsultacji w sprawach zatruc grzybami.

PODZIĘKOWANIA:

Serdecznie dziękuję inż. André Fraiture z Jardin Botanique National de Belgique za udostępnienie danych zawartych w tym artykule.

LITERATURA

- [1] BEELI M. 1926. Madame Rousseau. *Natural. belges* 7: 18–20.
- [2] BRESADOLA J., SACCARDO P. A. 1988. Fungi congoenses. *Bull. Soc. r. Bot. Belg.* 38: 152–168.
- [3] DE WILDEMAN E. 1898. Prodrome de la flore belges. T. I, fasc.1–3, T. II, fasc.4 Castaigne. Bruxelles.
- [4] DE WILDEMAN E. 1899. Prodrome de la flore belges. T. II, fasc.5–6. Castaigne. Bruxelles.
- [4] DE WILDEMAN E. 1905–1907. [Troisième] Mission Emile Laurent 1903–1904, 2 vol., ss. 617. Bruxelles.
- [5] DE WILDEMAN E. 1903–1912. Études de systématique et de géographie botaniques sur la flore du Bas et du Moyen-Congo. *Annales du Musée du Congo, Botanique, Série 5*, vol. 1–3.
- [6] DE WILDEMAN E. 1914. Addition à la flore du Congo. *Bull. Jard. Bot. État, Bruxelles* 4(1): 1–241.
- [7] DE WILDEMAN E. 1923. Elie Marchal. Conservateur honoraire du Jardin Botanique de l'Etat, Professeur honoraire des écoles normales de l'Etat et de la ville de Bruxelles-1839–1923. *Bull. Jard. Bot. État, Bruxelles* 9(1): 1–20.
- [8] FRAITURE A. 1996. L'activité et les collections mycologiques du Jardin Botanique National de Belgique (BR). *Les Naturalistes belges* 77(3): 74–79.
- [9] HEINEMANN P. 1959. Maurice Beeli (1879–1957). *Bull. Jard. Bot. État, Bruxelles* 29(1): 1–6.
- [10] RAMMELOO J. 1992. La mэрule et autres champignons nuisibles dans les batiments, une approche multidisciplinaire (2 ed.) ss. 64.
- [11] RAMMELOO J., WALLEYN R. 1993. The edible fungi of Africa south of the Sahara. *Scripta Botanica Belgica* 5: 1–65.
- [12] ROUSSEAU E. 1910. Madame J. E. Bommer, née Elisa Destrée. *Bull. Jard. Bot. Belgique* 47(2):256–261.
- [13] WALLEYN R., RAMMELOO J. 1994. The poisonous and useful fungi of Africa south of the Sahara. *Scripta Botanica Belgica* 10: 1–56.

Jolanta ADAMCZYK